

Azınlıklar ve Etnik Gruplarda Halk Sağlığı Yaklaşımı Public Health Approach in Minorities and Ethnic Groups

Güven Soner^{1*}, İlknur Aydın Avcı¹

¹Public Health Nursing Department, Ondokuz Mayıs University, Samsun, Turkey

*Corresponding author: guven.soner@omu.edu.tr

+Speaker: guven.soner@omu.edu.tr

Presentation/Paper Type: Oral / Full Paper

Özet – Azınlıklar ve etnik gruplar toplumdaki eşitsizliklerden en fazla etkilenen gruplardır. Bu gruplar toplumun çoğunluğundan farklılıklara sahip oldukları için ayrımcılık, damgalanma, önyargıya maruziyet, stereotipleştirme gibi birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu sorunlar azınlık ve etnik grupların sağlıkları üzerinde etkili olabilmektedir. İlk olarak, bu bireyler azınlık olma durumunun oluşturduğu etkiyle depresyon, stres ve anksiyete gibi sağlık sorunları yaşayabilmektedir. İkinci olarak, sağlık çalışanlarının tutumları ve yasal mevzuatlardaki yetersizlikler nedeniyle bu grupların sağlık hizmetlerine erişimlerinin önünde de birçok engel bulunmaktadır. Bu iki durum nedeniyle, azınlık ve etnik grupları sağlık açısından dezavantajlı gruplardır. Bu yüzden azınlık ve etnik grupların sağlığının korunması ve geliştirilmesinde etkili bir halk sağlığı yaklaşımı önem oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler – Azınlık Gruplar, Etnik Gruplar, Halk Sağlığı, Sağlık, Yaklaşım

Abstract – Minorities and ethnic groups are among the groups most affected by inequalities in society. Since these groups have differences from the majority of the society, they face many problems such as discrimination, stigmatization, prejudice, stereotyping. These problems can affect the health of minority and ethnic groups. First, these individuals may experience health problems such as depression, stress, and anxiety due to the influence of minority status. Second, because of the attitudes of health professionals and the inadequacy of legal regulations, there are many obstacles to the access of these groups to health services. Due to these two conditions, minority and ethnic groups are among the disadvantaged groups in terms of health. Therefore, an effective public health approach is important in promoting and improving the health of minority and ethnic groups.

Keywords – Approach, Ethnic Groups, Health, Minorities, Public Health

I. GİRİŞ

Azınlıklar ve etnik gruplar toplumdaki eşitsizliklerden en fazla etkilenen gruplardır. Bu gruplar toplumun çoğunluğundan farklılıklara sahip oldukları için toplum içinde ayrımcılık, damgalanma, önyargıya maruziyet, stereotipleştirme gibi birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar [1]. Bu sorunlar azınlık ve etnik grupların sağlıkları üzerinde etkili olabilmektedir. İşsizler, kadınlar, göçmenler, ırk/etnik azınlıklar gibi dezavantajlı gruplarda ortaya çıkan sağlıkta eşitsizlikler hemen hemen bütün ülkelerde ortak bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır [2], [3]. İlk olarak, bu bireyler azınlık olma durumunun oluşturduğu etkiyle depresyon, stres ve anksiyete gibi sağlık sorunları yaşayabilmektedir [4], [5]. Yapılan bir çalışmada göçmenlerin ve etnik azınlıkların, ülkelerin önemli bir bölümünde yerlilerden daha fazla depresif semptomlar yaşadıklarını göstermektedir [6]. İkinci olarak, sağlık hizmetlerine erişim noktasında azınlıklar sorunlarla karşılaşabilmektedirler [7]. Amerika’da yapılan bir çalışma, Hispanik halkın gerekli tıbbi hizmetlerin sağlanmasında özel zorluklar ve engeller olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca İspanyol ailelerin beşte birinden fazlasının ihtiyaç duyulan hizmetlerin alınmasında bir veya daha fazla önemli sorunu vardı [8]. Bu iki durum nedeniyle,

azınlık ve etnik grupları sağlık açısından dezavantajlı gruplardır.

Bir kamu hizmeti olarak sunulan sağlık hizmetinde sağlık çalışanlarının azınlık gruplara saygı duymaları gerekmektedir. Bu neden bu grupların kültürel çeşitliliğine saygı duyulmalıdır [7]. Bu yüzden azınlık ve etnik grupların sağlığının korunması ve geliştirilmesinde etkili bir halk sağlığı yaklaşımı önem oluşturmaktadır.

Azınlık Stresi (Minority Stress)

Toplum içinde azınlıkta bulunan gruplar, azınlık olma durumları nedeniyle strese maruziyet kalabilmektedirler. Azınlık grupların toplumun çoğunluğu ile değersel çatışmalara maruz kalması muhtemeldir. Çünkü baskın kültür, sosyal yapılar ve normlar tipik olarak azınlık grubununkileri yansıtmamaktadır. Farklı başlıklarda toplum ile uyum sağlayamayan azınlık gruplar damgalanma, ön yargı ve sosyal olarak engellenme gibi olumsuz durumları yaşayabilmektedirler. Bu da azınlık gruplar üzerinde genel olarak aşırı bir stresin varlığına sebep olur [5].

Azınlık stresinin temel özellikleri şöyledir [5];

Benzersizdir; azınlık stresi, bütün insanlar tarafından deneyimlenen genel stresörlere eklenmektedir ve bu nedenle damgalanmış insanlara, damgalanmamış olan benzerlerinin gerektirdiğinden daha fazla bir uyum çabası gerekir.

Sürekli; azınlık stresi, temel sosyal ve kültürel yapılarla ilgili olarak stabil olarak devam eder.

Toplumsal temellidir; azınlık stresi, kişinin ya da grubun biyolojik, genetik ya da diğer sosyal olmayan özelliklerini karakterize eden bireysel olay ya da koşullardan ziyade, bireyin ötesindeki sosyal süreçlerden, kurumlardan ve yapılardan kaynaklanmaktadır.

Azınlık Grupların Maruz Kaldığı Sorunlar

Azınlık gruplar, toplumun çoğunluğundan farklılıklara sahip oldukları için toplum içinde ayrımcılık, damgalanma, önyargıya maruziyet, stereotipleştirme gibi birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar [1], [5].

Önyargı (Prejudice)

Önyargı, bir grubun üyelerinin sık sık basmakalıp ve doğrulanmamış bilgilere dayanan başka bir gruptaki kişiler hakkında sahip oldukları duygu ve düşünceleri ifade eder. Individuals who are prejudiced tend to embrace negative stereotypes about people [1]. Azınlık gruplara yönelik önyargılar çoğu zaman toplumun çoğunluğu tarafından beslenir.

Ayrımcılık (Discrimination)

Baskın grup üyeleri azınlık grupları hakkında bazı kalıplaşmış ve olumsuzlukları ifade ettiklerinde ve daha sonra bu grupların yararına olmayan şekillerde hareket ettikleri zaman, ayrımcılık yapılmaktadır. Ayrımcılık gözlemlenebilir, ölçülebilir ve raporlanabilir karar verme ve davranışlarla ifade edilir [1], [4]. Toplumun çoğunluğundan kültürel olarak farklılıklara sahip olan azınlık gruplar toplum içinde temel haklar konusunda ayrımcılığa uğrayabilmektedir.

Çifte Damgalanma (Discrimination)

Azınlık gruba ait bireyler mental bir rahatsızlığa sahip olmaları durumunda damgalanmayı daha baskın bir boyutta yaşayabilmektedirler. Azınlık grubu statüsüne dayalı ayrımcılıkla ve zihinsel bir rahatsızlıkla yaşama zorunluluğunun getirdiği bazı olumsuz sonuçları açıklamak için bu kavram önerilmektedir [1], [5]. Birey hem azınlık olma durumundan hem de zihinsel bir rahatsızlık yaşama durumundan dolayı toplumda çifte damgalanma yaşar.

Stereotipleştirme

Toplumdaki bireyler tarafından öğrenilen ve uygulanan bilgi yapılarıdır. Basmakalıplar, bazı etnik azınlık insanlar ve zihinsel hastalığı olan bireyler gibi diğer popülasyonlar hakkındaki bilgilerin sınıflandırılmasıyla ilişkili, etkili ancak potansiyel olarak tehlikeli inançlar olabilir [1]. Azınlık gruplara yönelik stereotipleştirme ifadeleri toplumun çoğunluğunca benimsenebilmektedir.

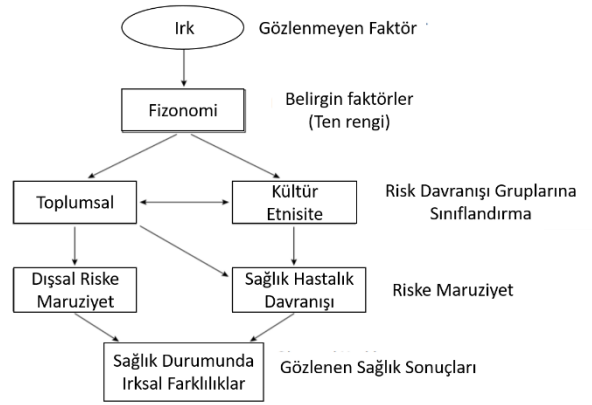
II. AZINLIK GRUPLAR

Toplum içinde azınlık olarak genel anlamda etkin/ırk azınlık grupları, cinsel azınlıklar, göçmenler yer almaktadır.

Etkin/İrk Azınlık Grupları

Günümüzde neredeyse hiçbir ülke homojen bir ırktan oluşmamaktadır. Toplumlar içinde birden fazla azınlık ırk görmek mümkün olabilmektedir. Azınlık etnik/ırklar toplumun çoğunluğundan farklılık oluşturdukları için çeşitli sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Bu sorunlar arasında sağlıkta eşitsizlikler önemli bir sorundur. Çoğu ülkede azınlık etnik grupların toplumun çoğunluğunu oluşturan etnik/ırktan daha az düzeyde sağlıklı oldukları ve sağlık hizmetlerini daha az kullandıkları görülmektedir. Ancak azınlık etnik grupların, tüm toplum için olduğu gibi, saygılı ve hassas hizmetlere

ihtiyaçları vardır [9]. Azınlıklık ırklarda sağlık hizmetlerine erişimin önündeki engelleri oluşturan döngü Şekil 1'de görülmektedir.

Şekil 1 Azınlıklık ırklarda Sağlık Hizmetlerine Erişimin Önündeki Engeller [10]

Cinsel Azınlıklar

Azınlık stres teorisi, cinsel azınlık gruplarının (Lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel ve interseks [LGBTİ]) sağlık sorunları için heteroseksüellerden daha fazla risk altında olduğunu göstermektedir, çünkü LGBTİ'ler önyargı ve damgalama ile ilgili sosyal strese daha fazla maruz kalmaktadır [4]. Bu durum da cinsel azınlık gruplarını sağlık açısından dezavantajlı gruba itmektedir.

Azınlık Gruplar Stres Modeli (Minority Stress Model)

Meyer'e göre LGBT bireylerin azınlık olma durumundan ve toplumda bu bireylere karşı var olan homofobiden kaynaklı LGBT bireyler birçok stres faktörüne maruz kalırlar. Meyer bu durumu Azınlık Gruplar Stres Modeli (Minority Stress Model) ile açıklamaktadır. Önyargıya maruziyet, etiketlenme, içselleştirilmiş homofobi, kendini gizlemek zorunlu olma durumu LGBT bireylerde başlıca stres faktörlerindedir [5]. Bu durum bu bireylerin sağlıklarını kötü bir noktaya götürürken ayrıca sağlık hizmetlerini kullanma durumları önünde de engel teşkil edebilmektedir.

Göçmenler

Bireylerin ülkelerinden farklı bir ülkeye hareketliliği sonucu ortaya çıkan ve sosyal bir değişim süreci olan göç olayı beraberinde çeşitli sorunları beraberinde getirmektedir. Bu sorunlardan en önemlisi göç eden bireyin yaşamını sürdürmeye başladığı yeni toplumun kültürü ve bu kültüre uyum sürecidir [11]. Göç eden grup göç ettikleri ülkede azınlık bir konumda olmakta, bu sebeple azınlık bireylerin yaşadıkları sorunları yaşamaktadırlar [1].

III. AZINLIKLAR VE ETNİK GRUPLARDA HALK SAĞLIĞI YAKLAŞIMI

Azınlık ve etnik grupların sağlığının korunması ve geliştirilmesinde etkili bir halk sağlığı yaklaşımı önem oluşturmaktadır. Halk sağlığı yaklaşımında sağlık sorunlarının çözümü için belirleyicilerin üzerine gitmek kalıcı çözüm üretmekte etkili olmaktadır. Bireylerin sağlıklarını belirleyen etkenler üç geniş kategoriye ayrılmaktadır: (1) sosyo-çevresel veya bağlamsal faktörler, (2) bireysel seviye faktörler ve (3) biyofizyolojik veya genetik faktörler [12].

Sosyo-çevresel faktörler, çevresel maruziyetler, stres, yoksulluk, düşük kaliteli konut veya sosyal düzeydeki fenomenler (örneğin büyük bir ekonomik kriz veya savaş gibi) gibi sağlığı etkileyen faktörleri içermektedir. Bireysel düzey faktörler, sağlık davranışları, psikolojik faktörler veya kişinin sahip olduğu maddi kaynaklar veya diğer varlıklar (gelir, eğitim, sağlık sigortası ve sağlığı etkilemek için kullanılabilecek diğer kaynaklar gibi) da dahil olmak üzere kişinin özelliklerini ifade eder. Biyofizyolojik faktörler kötü sağlık üreten biyolojik mekanizmaları ifade eder [9], [12]. Azınlık grupların sağlıklarında bu üç faktörün de etkisi olmakla birlikte sosya-çevresel faktörler önemli bir alanı kapsamaktadır.

Sosyal-çevresel faktörler; politikalar, yasal düzenlemeler ve sistemsel müdahaleleri içerdiği için azınlık grupların sağlık sorunlarına yönelik müdahalelerde daha kalıcı bir çözüm üretir. Azınlık grupların sağlığının geliştirilmesi için yapılması gereken müdahalelerden en önemlileri şunlardır [9], [12];

- Fiziksel çevrenin iyileştirilmesi
- Sosyal ve ekonomik koşulları ele almak
- Uygun ve etkili sağlık ve sosyal hizmetlere erişimin iyileştirilmesi
- Sağlıklı yaşam tarzları benimseme konusundaki engellerin azaltılması
- Tüm halk sağlığı girişimleri azınlık etnik gruplarla da ilgili olmalıdır.
- Azınlık gruplarının ihtiyaçları, nüfusun geri kalanıyla aynı anda karşılanmalıdır.
- Ana girişimler, azınlık etnik grupların ihtiyaçlarını karşılayacak değişiklikleri içermelidir.
- Bu önlemlerin alınabilmesi için azınlık sağlık uzmanlarının halk sağlığı girişimlerini geliştiren ekiplerin ayrılmaz bir üyesi olması sağlanmalıdır.
- Tüm halk sağlığı politikaları ve planları, azınlık etnik grupların ihtiyaçlarının tam olarak nasıl karşılanacağını tam olarak detaylandırılmalıdır.
- Azınlık sağlığının halk sağlığı, tıp, hemşirelik, sosyal hizmet, eczacılık bilimi ve biyolojik ve sosyal bilimler gibi sağlıkla ilgili diğer disiplinlerdeki eğitim programlarının merkezi bir özelliği olması önemlidir [12].

KAYNAKLAR

- [1] F. A. Gary, "Stigma: Barrier to Menral Health Care Among Ethnic Minorities," *Issues Ment. Health Nurs.*, vol. 26, no. 10, pp. 979–999, Jan. 2005.
- [2] S. Tekingündüz, A. Kurtuldu, and I. Türkkkan, "Sağlık hizmetlerinde eşitsizlik ve etik," *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilim. Fakültesi Derg.*, vol. 8, no. 4, pp. 32–43, 2016.
- [3] E. Barlas, F. Şantaş, and K. A. R. Ahmet, "Türkiye'de Bölgesel Bebek Ölüm Hızlarının Sağlık Ekonomisi Perspektifinden Karşılaştırmalı Analizi," *Uluslar arası Avrasya Ekon. Konf.*, pp. 1–10, 2014.
- [4] D. M. Frost, K. Lehavot, and I. H. Meyer, "Minority stress and physical health among sexual minority individuals," *J. Behav. Med.*, vol. 38, no. 1, pp. 1–8, 2015.
- [5] I. H. Meyer, "Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: Conceptual issues and research evidence.," *Psychological Bulletin*, vol. 129, no. 5. American Psychological Association, Meyer, Ian H.: Department of Sociomedical Sciences, Mailman School of Public Health, Columbia University, 722 West 168th Street,

New York, NY, US, 10032, im15@columbia.edu, pp. 674–697, 2003.

[6] S. Missinne and P. Bracke, "Depressive symptoms among immigrants and ethnic minorities: a population based study in 23 European countries," *Soc. Psychiatry Psychiatr. Epidemiol.*, vol. 47, no. 1, pp. 97–109, 2012.

[7] N. Zengin, "'Sağlık Hakkı' ve Sağlık Hizmetlerinin Sunumu," *Sağlıkta Performans ve Kalite Derg.*, vol. 1, no. 1, pp. 44–52, 2010.

[8] R. M. Andersen, A. L. Giachello, and L. A. Aday, "Access of Hispanics to health care and cuts in services: a state-of-the-art overview," *Public Health Rep.*, vol. 101, no. 3, pp. 238–252, 1986.

[9] R. S. Bhopal, "The public health agenda and minority ethnic health: a reflection on priorities," *J. R. Soc. Med.*, vol. 99, no. 2, pp. 58–61, Feb. 2006.

[10] T. A. LaVeist, "Beyond dummy variables and sample selection: what health services researchers ought to know about race as a variable," *Health Serv. Res.*, vol. 29, no. 1, pp. 1–16, Apr. 1994.

[11] A. Tuzcu and K. Bademli, "Göçün psikososyal boyutu," *Psikiyat. Güncel Yaklaşımlar*, vol. 6, no. 1, pp. 56–66, 2014.

[12] T. A. LaVeist, *Minority populations and health: An introduction to health disparities in the United States*, vol. 4. John Wiley & Sons, 2005.